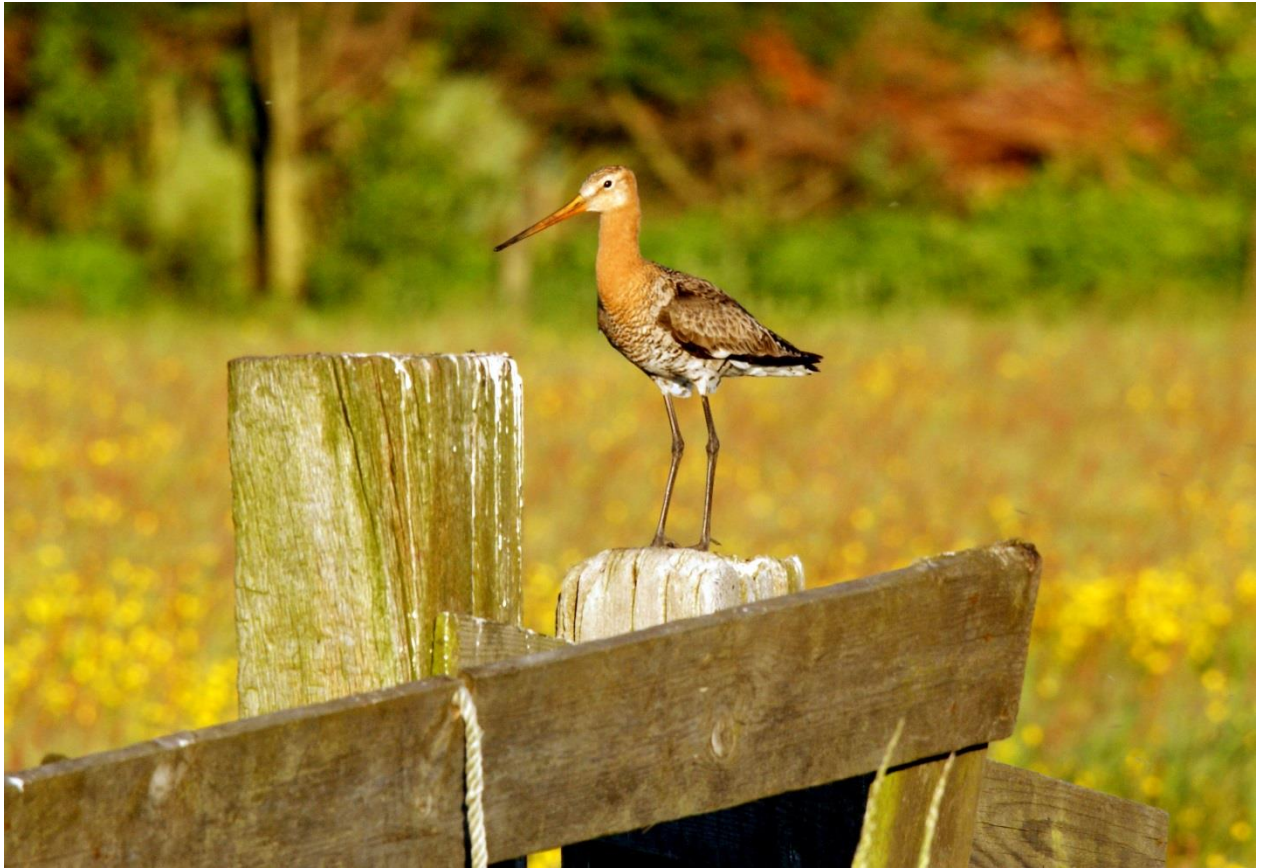
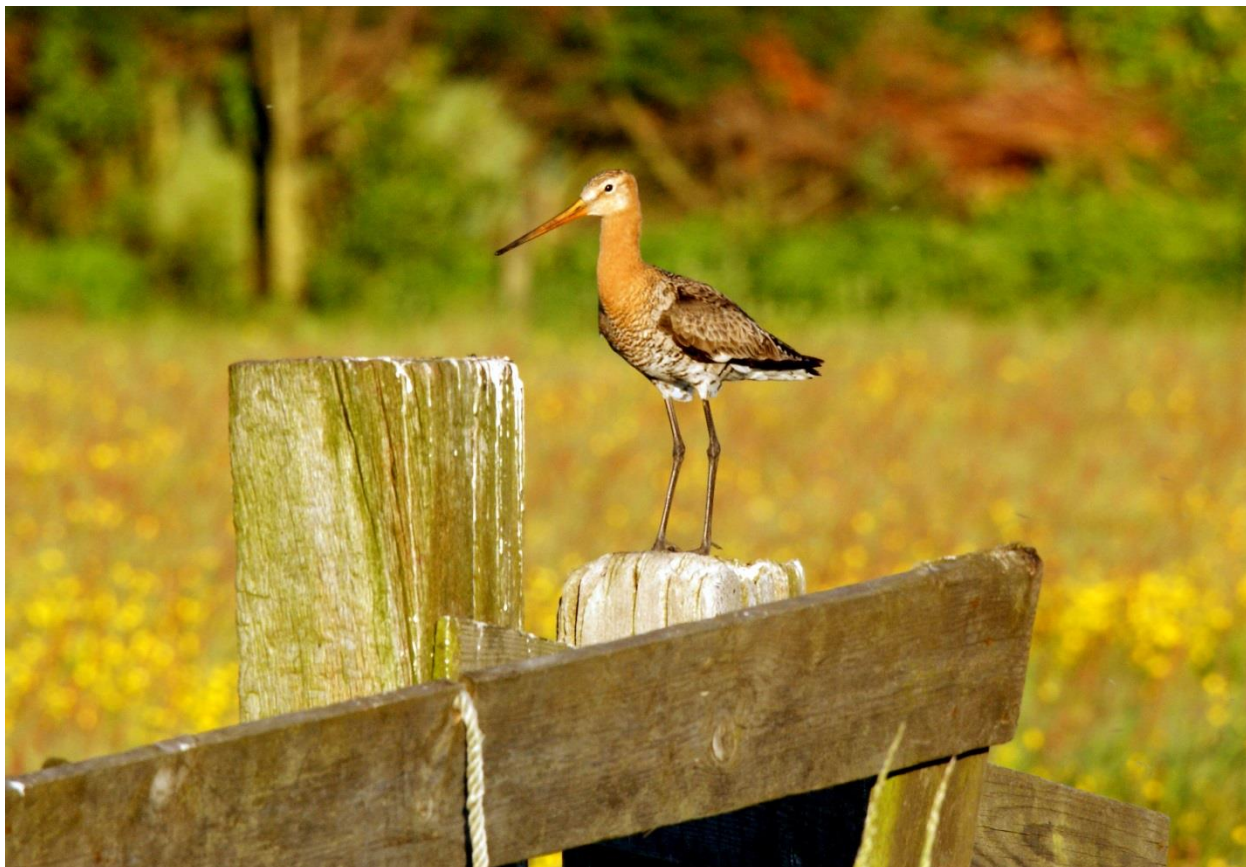

Inventarisatie BUCH

Plan voor stimulering maatregelen weidevogels

Plan voor stimulering van maatregelen ten gunste van weidevogels in open gebied
binnen de BUCH

Purmerend, 28 maart 2018

*Martine Bijman
Frans Parmentier
Jan Kees den Rooijen
Water, Land & Dijken*

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Opdrachtformulering en visie op opdracht	5
1.3	Leeswijzer	7
2	Mogelijke maatregelen	8
2.1	Verbeteren kruidenrijkdom	8
	Omschrijving	8
2.2	Verbeteren waterhuishouding	9
	Omschrijving	9
2.3	Verbeteren openheid	10
	Omschrijving	10
2.4	Voeren verantwoord predatiebeheer	11
	Omschrijving	11
2.5	Weidevogelboerderijen	11
	Omschrijving	11
3	Resultaten inventarisatie Bergen	13
3.1	Werkwijze	13
3.2	Storende factoren	13
3.3	Resultaat	13
4	Potentiële weidevogelgebieden BUCH	15
4.1	Werkwijze	15
4.2	Resultaat	15
5	Pachtvoorwaarden	17
5.1	Bemestingsbeperking	17
5.2	Rustperiode vanaf 1 april	17
5.3	Plasdras en greppel plasdras	18

5.4	Beheerregie	18
-----	-------------	----

6	Conclusie en aanbevelingen	19
----------	-----------------------------------	-----------

Bijlagen

Bijlage 1	Pakketeisen weidevogelboerderijen
Bijlage 2	Gebiedsbeschrijvingen
Bijlage 3	Uitwerking resultaat BUCH inventarisatie
Bijlage 4	Geïnterviewde gebieden
Bijlage 5	Storende factoren
Bijlage 6	ANLb met natuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het polderlandschap behorende bij de gemeenten Bergen, Uitgeest, Castricum en Heiloo (BUCH) behoort tot een van de landelijke weidevogelbolwerken van Nederland. Hier komen plaatselijk nog hoge dichtheden weidevogels voor met soorten als grutto, tureluur en slobbeend. De BUCH is onderdeel van het werkgebied van Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken.

De gemeenteraad van de gemeente Bergen heeft bij de vaststelling van de Nota dierenwelzijn in 2015 een motie aangenomen waarin het stimuleren van maatregelen ter bescherming van weidevogels in open gebied in het algemeen en op eigen gronden in het bijzonder, tot doel wordt gesteld. Hiertoe is opdracht gegeven aan Water, Land & Dijken voor het opstellen een plan van aanpak voor maatregelen ten gunste van de weidevogels.

Water, Land & Dijken (WLD) is een agrarisch collectief dat samen met haar leden streeft naar een meerwaarde voor natuur en landschap in samenhang met agrarisch ondernemerschap. In het werkgebied Noord Kennemerland en Laag Holland betekent dit het behoud van een karakteristiek open weidegebied met bijbehorende weidevogels. Om dit te realiseren wordt agrarisch en particulier natuurbeheer uitgevoerd door circa 500 agrarische leden in het gebied.

WLD is een lokale vereniging en werkt samen met lokale partijen. Daarnaast is zij bekend met lokale knelpunten en de oplossing daarvan. Vanuit dit oogpunt is WLD de aangewezen partij om de inventarisatie voor maatregelen uit te voeren.

Naast de uitvoering van collectief agrarisch natuur-, landschaps,- en waterbeheer is WLD ook actief op het gebied van boerderijeducatie, berm- en dijkbeheer, aanleg natuurvriendelijke oevers, plattelandsrecreatie, enzovoorts.

1.2 Opdrachtformulering en visie op opdracht

De gemeente Bergen wil, in samenspraak met de andere BUCH-gemeenten, stimulering van maatregelen ter bescherming van weidevogels in open gebied en specifiek op eigen gronden realiseren. WLD heeft hiervoor een inventarisatie uitgevoerd waarbij gronden zijn beoordeeld op geschiktheid voor weidevogels en maatregelen aangedragen die bijdragen aan bescherming van weidevogels.

Aangezien niet alle informatie benodigd bij de uitvoering van de oorspronkelijke opdracht voorhanden was is de opdracht aangepast. Er is geen inventarisatie op mogelijke kwaliteitsverbeteringen uitgevoerd op percelen in eigendom van gemeenten Uitgeest, Castricum en Heiloo. Daarnaast is geen beoordeling uitgevoerd op de inhoud van de geldende pachtcontracten.

In deze rapportage worden kwaliteitsverbeterende maatregelen omschreven welke aanvullend genomen kunnen worden op het bestaande beheer. Hiermee wordt er een groter leefgebied voor weidevogels gerealiseerd en worden er specifieke elementen gevormd waardoor de gunstige staat van de instandhouding van de weidevogelpopulatie mogelijk blijft. De maatregelen richten zich op de weidevogelsoorten grutto en tureluur. Het streven is een hoogwaardig weidevogelgebied te realiseren met een mozaïek van maatregelen passend binnen de agrarische bedrijfsvoering en het landschap.

1.3 Leeswijzer

De uitwerking van de opdracht omvat deze rapportage waarin maatregelen worden omschreven welke het biotoop van weidevogels ten goede komen.

Hoofdstuk 2 beschrijft inhoudelijk de maatregelen die genomen kunnen worden ten gunste van weidevogels.

Hoofdstuk 3 bevat een omschrijving van de resultaten van de inventarisatie op storende elementen in Bergen.

Hoofdstuk 4 bevat een weergave van de potentiële weidevogelgebieden in de BUCH.

In hoofdstuk 5 wordt omschreven welke voor weidevogels gunstige pachtvoorwaarden gesteld kunnen worden in pachtcontracten.

Tot slot worden in hoofdstuk 6 de conclusie en aanbevelingen besproken.

2 Mogelijke maatregelen

2.1 Verbeteren kruidenrijkdom

Omschrijving

De abiotische factoren van de grond en het water in combinatie met de vegetatiesamenstelling vormen de basis van biodiversiteit. Een kruidenrijke, gevarieerde vegetatie maakt het leven van insecten, zoogdieren, amfibieën en vogels - ook weidevogels en hun kuikens - mogelijk. Vegetatie in agrarisch gebied is vaak soortenarm met een hoog aandeel productieve grassoorten met als doel een hoge opbrengst van het oogstgewas. Hoe productiever de oogstgewassen, des te eentoniger de vegetatiesamenstelling en des te kleiner de biodiversiteit.

In het verleden waren graslanden in agrarisch gebruik de meest soortenrijke ecosystemen in ons land. Tegenwoordig is dit niet meer het geval, enkele uitzonderingen daargelaten in natuurgebieden en in sommige agrarische gebieden. Toch is gebleken dat het mogelijk is om soortenrijke graslanden te herstellen en blijkt bovendien dat dit economisch een meerwaarde oplevert. Naast geringere oppervlakten die als 'kruidenrijk grasland' al dan niet met subsidie economisch kunnen functioneren, is er ruimte om op grotere oppervlakten een beperkte verhoging van de biodiversiteit te realiseren.

Beheer dat gericht is op een grotere variatie in de vegetatie legt de basis van de zorg voor biodiversiteit in het agrarische landschap. Weidevogels hebben baat bij biodiversiteit, baat bij een open kruidenrijke vegetatie met veel afwisseling tussen verschillende soorten bloemen en grassen. Dit zorgt voor een toename in de kwaliteit van insecten en de voedselbeschikbaarheid wat belangrijk is voor het opgroeien van weidevogelkuikens. Des te meer kruidenrijke vegetaties voorkomen in een gebied, des te beter.

Om dit proces te bevorderen kan grasland opnieuw worden ingezaaid met een speciaal mengsel. De mengsels 'Kruidenrijk grasland' (B141) en 'Kuikenlandmengsel' (B145) van Biodivers zijn goed geschikt als zaadmengsel voor kruidenrijk grasland voor weidevogels: zij komen vrij goed overeen met de plantengemeenschappen (Kamgrasweiden en Glanshaverhooilanden) welke van nature als kruidenrijke graslanden nog worden aangetroffen.

De kruiden in de mengsels zijn inheems, worden in de regio gewonnen en bevatten geen soorten die ongewenst zijn in verband met sterke onsmakelijkheid of negatieve diergezondheidseffecten.

De percelen hebben een onderhoudsbemesting met ruige mest nodig. Het moment van maaien zou op zijn vroegst 15 juni moeten zijn, maar is afhankelijk van de eisen die de vegetatie stelt en de aanwezigheid van weidevogelkuikens. Daarnaast is het belangrijk om de pH omstandigheden te optimaliseren, hierdoor is het soms noodzakelijk om kalk te strooien, op deze wijze verhoogt de pH.

Samenstelling mengsel 'Kruidenrijk grasland' (B141)

Akkerhoornbloem, Beemdlangbloem, Duizendblad, Echte koekoeksbloem, Gestreepte witbol, Gewone hoornbloem, Gewone margriet, Gewoon biggenkruid, Gewoon duizendblad, Gewoon reukgras, Gewoon struisgras, Knoopkruid, Moerasrolklaver, Paardenbloem, Pinksterbloem,

Ratelaar, Rode klaver, Rood zwenkgras, Scherpe boterbloem, Sint Janskruid, Smalle weegbree, Veldlathyrus, Veldzuring, Vogelwikke, Witte klaver.

Samenstelling mengsel 'Kuikenland mengsel' (B145)

Beemdlangbloem, Duizendblad, Echte koekoeksbloem, Gewone hoornbloem, Kamgras, Kleine klaver, Moerasrolklaver, Pinksterbloem, Reukgras, Roodzwenkgras, Rode klaver, Scherpe boterbloem, Smalle weegbree, Veldgerst, Veldlathyrus, Veldzuring en Vogelwikke.

2.2 Verbeteren waterhuishouding

Omschrijving

Weidevogels hebben een voorkeur voor natte en drassige omstandigheden. Dit zorgt ervoor dat ze wormen en emelten in de bodem makkelijker kunnen vinden. Daarnaast hebben kruidenrijke graslanden en vochtige bodems een directe relatie; ze versterken elkaar. Van oorsprong was het moeilijk om lager gelegen graslanden te ontwateren, hierdoor was kruidenrijk en nat grasland vanzelfsprekend. Met de huidige technologie en waterhuishouding is het veel makkelijker geworden om grasland droog te houden. Dit zorgt voor een hogere productie van gras en daarnaast is grasland makkelijker te bewerken met machines. Door verdroging wordt met name tijdens langdurige droge periodes de bodem te hard. Hierdoor kunnen weidevogels niet meer in de grond zoeken naar voedsel. Daarnaast groeit het gras sneller en beter waardoor kruiden minder kans hebben zich te ontwikkelen, het resulteert in percelen die vroeg worden gemaaid (waardoor kuikens en nesten kunnen sneuvelen) met minder insecten. Door maatregelen te nemen die vernatting op grasland tot gevolg hebben, wordt het voedselaanbod voor de weidevogels vergroot.

Plasdras

Plasdras gebieden zijn voornamelijk belangrijke rust- en foerageergebieden. Door de insectenrijkdom langs de waterkanten zijn deze ook erg geschikt voor opgroeiende kuikens. Uit de praktijk is gebleken dat het aanleggen van plasdrassen (indien op een geschikte locatie) kan leiden tot het aantrekken van broedende vogels op de omliggende percelen. Een plasdras kan in de vorm van een greppelplasdras aangelegd worden, hierbij is de voedsel functie voor kuikens en volwassen vogels het belangrijkste. Indien het op grotere oppervlaktes wordt aangelegd (bijvoorbeeld: op een perceel) wordt het ook gebruikt als pleisterplaats voor het broedseizoen. Een plasdras staat van half februari tot half april, mei of juni onder water. Om de realisatie van plasdras mogelijk te maken kunnen boeren gefaciliteerd worden door de aanschaf van plasdras pompen.

Verhogen waterpeil

Peilverhoging wordt uitgevoerd door water in de sloten op te zetten met behulp van een tijdelijke voorziening als stuw of dam.

Het oppervlaktewaterpeil naast de beheereenheid bereikt ná de verhoging een peil t.o.v. het (gemiddelde) maaiveld van 25 centimeter of minder op veengrond en 40 centimeter of minder op kleigrond.

Ieder voorjaar is anders en met de klimaatveranderingen worden de voorjaren steeds droger en wordt augustus regelmatig extreem nat. Om optimaal aan weidevogelbeheer te kunnen doen is het wenselijk dat waterstanden in weidevogelgraslanden naar wens van de broedvogel kunnen worden ingesteld

NB: de maatregel peilverhoging kan niet worden uitgevoerd in gebieden die volgens het peilbesluit van het waterschap een drooglegging hebben van 70 cm of meer (zomerpeil). De effecten van een hoger waterpeil leveren in deze gevallen een te groot nadeel op, bijvoorbeeld bij bevriezing van wegen, afvoer van water uit andere gebieden of ongewenste grondwaterstandverhoging.

Weidevogelvriendelijke taluds

Ook het verflauwen van sloottalud levert een positieve bijdrage aan de beschikbaarheid van voedsel voor de weidevogelkuikens. Doordat er een betere verbinding wordt gerealiseerd tussen sloten en grasland, worden abrupte grenzen tussen het talud (wal) van het perceel en de sloot voorkomen. Diverse planten en insecten hebben goede mogelijkheden zich te vestigen omdat de overgang geleidelijk is. Bij flauwe taluds is op het van nat naar droog lopende milieu voor oude vogels en kuikens dan ook veel en goed voedsel te vinden.

De slootoevers dienen een aflopend talud van minstens 1:3 te hebben, afhankelijk van de uitgangssituatie en mogelijkheden. Om de biodiversiteit te bevorderen, is het advies de oevers over een breedte van 3 meter niet te bemesten.

2.3 Verbeteren openheid

Omschrijving

In de open veenweidegebieden is de 'verdichting' van het landschap verstorend voor weidevogels. In de van oorsprong zeer open landschappen staan tegenwoordig meer bomen, bosjes en ruige rietkragen. Weidevogels houden juist van de openheid van broedgebieden. In bosjes en rietkragen kunnen predatoren zich ophouden wat juist ongewenst is binnen weidevogelgebieden. Vaak zijn deze ruige plekken door gebrek aan beheer spontaan gegroeid. Door deze bosjes en rietkragen te verwijderen, wordt de openheid van een weidevogelgebied verbeterd.

Rietperceel

Ruigtes en riet moeten jaarlijks in de periode tussen 1 oktober en 1 maart gemaaid worden. Het maaisel wordt afgevoerd. Het talud van de slootkanten moet meegenomen worden. Binnen 200 à 300 meter van wegen, beplanting en bebouwing kan (lokaal) oud riet blijven staan voor zangvogels als blauwborst en rietzanger, die dit in de broedtijd nodig hebben.

Bosjes

Bomen zijn erg verstorend voor weidevogels. Uit onderzoek en praktijk ervaringen van 'weidevogelaars' blijkt dat van boomgroepen een grote verstoring uit kan gaan, ze bieden namelijk geschikte broedgelegenheid voor de kraai en buizerd die weidevogelpullen en weidevogeleieren prederen. Het broedsucces van weidevogels rondom bomen is in sommige gevallen daardoor zeer slecht.

Door bomen in of grenzend aan weidevogelgebied te kappen, zullen soorten als kraai en buizerd voor hun broedgelegenheid uitwijken naar andere locaties. Dit komt de overleving van weidevogelkuikens in open grasland ten goede.

Uitleg over oppervlakte bepaling weidevogelleefgebied

Deze maatregelen leiden tot een verbetering van de openheid van het landschap. Ze hebben nu nog een versturende werking op het weidevogelbiotoop.

Onderstaande tabel geeft inzicht in verstoringafstanden welke landelijk zijn bepaald (Teunissen et al., 2012). De invloed op het weidevogelleefgebied is daarmee groter dan de daadwerkelijke oppervlakte die wordt verwijderd.

Tabel 1. Versturende werking van opgaande elementen en andere objecten op weidevogels. Deze tabel geeft de gemiddelde verstoringafstand weer.

Versturend object	Gemiddelde verstoringafstand (meter)
Rietland	200
Landschapsbeplanting	200
Lijnvormige beplanting	200

2.4 Voeren verantwoord predatiebeheer

Omschrijving

Ondanks vele inspanningen en een zeer geschikt broedgebied kunnen externe invloeden het weidevogelbeheer negatief beïnvloeden. De invloed van natuurlijke vijanden (predatoren) kan voor weidevogelpopulaties fataal zijn. Predatie hoort bij het natuurlijke systeem maar doordat het niet goed gaat met de weidevogelstand is minder invloed hiervan gewenst. Daarnaast is door de nabijheid van steden de invloed van vossen onnatuurlijk groot. Dit is een bedreiging voor de weidevogels. Om vossenpredatie te beperken kunnen vossenrasters aangelegd worden. Een vossenraster bestaat uit drie a vier stroomdraden welke tijdens het broedseizoen om een gebied worden gezet en onderhouden. Gebieden kunnen hiermee veilig gesteld worden voor de vos. Een vossenraster kan niet overal worden ingezet, Het gebied moet geschikt zijn om uit te rasteren. Dit komt neer op aaneengesloten gebieden tot 50 hectare waar de grondeigenaren allemaal meewerken.

Vrijwilligers en boeren kunnen tijdens het weidevogelseizoen tweewekelijks controles uitvoeren op planten- en grasgroei tegen het raster aan. Daar waar dit plaats vindt worden de planten ingekort aangezien het een negatief effect heeft op de stroomtoevoer.

2.5 Weidevogelboerderijen

Omschrijving

Een economisch gezond boerenbedrijf combineren met de zorg voor weidevogels en het landschap is in de tijd van schaalvergroting in de agrarische sector niet eenvoudig. Regelingen voor weidevogelbeheer bieden niet de garantie die agrariërs zouden willen om een duurzame bedrijfsvoering te kunnen opbouwen.

Het afsluiten van een langdurige beheerovereenkomst van 15 jaar is hierin een uitkomst. Hiermee wordt de garantie voor een goed weidevogelbiotoop voor een lange periode geboden. Op deze wijze kan de populatie zich succesvol voortplanten. Tevens heeft de agrariër de mogelijkheid zich te onderscheiden in de bedrijfsvoering. Het biedt kansen om een product, afkomstig van het agrarische bedrijf, op waarde te brengen door het te vermarkten als bijvoorbeeld weidevogelmelk, -kaas of -vlees.

Op de weidevogelboerderij krijgt de natuur voorrang. Weidevogels, vlinders, kikkers en andere dieren zijn even belangrijk als koeien.

Agrarische bedrijven sluiten beheerovereenkomsten ten gunste van weidevogels voor een periode van 15 jaar op basis van een standaard beheervergoeding van € 1350,00 per hectare per jaar.

Op de afgesloten hectares kan verschillend beheer plaatsvinden: (1) Maaidatum na 1 juni, (2) Maaidatum na 1 juni met beperkte beweiding, (3) Plasdras of greppelplasdras, (4) Extensieve beweiding vanaf 1 mei met 1,5 GVE per hectare, (5) Beperking in bemesting waarbij alleen 15 ton ruige met per jaar is toegestaan en (6) Verhogen van het waterpeil. Zie voor gedetailleerde beschrijving van de typen beheer bijlage 1.

Een beheerregisseur beoordeelt de geschiktheid van de percelen op kansen voor weidevogels en bepaald welke inrichtingsmaatregelen het biotoop kunnen optimaliseren. De regisseur beslist over het te voeren beheer dat gedurende het weidevogelseizoen is gericht op weidevogels; het waterpeil wordt opgezet zodat de grond rondom de greppels en langs de sloot drassig wordt, de grasgroei vertraagd en de grasmat een andere samenstelling krijgt. De kruidenrijkdom in een perceel neemt toe wat de weidevogels ten goede komt. Er wordt mozaïek gecreëerd op een weidevogelboerderij. De verschillende percelen worden beweid of laat gemaaid wat kuikens de kans geeft om veilig op te groeien en een ruim voedselaanbod tot gevolg heeft.

Voorafgaand aan ieder weidevogelseizoen wordt het beheerplan besproken tussen de weidevogelboer en de beheerregisseur. Het meest passende beheer wordt vastgelegd op een topografische kaart. Tijdens het seizoen zelf wordt het beheer, afhankelijk van de resultaten en weersomstandigheden, indien nodig, bijgesteld.

Het beheer op de weidevogelboerderijen heeft als doel om ten minste de huidige aantallen van de broedende weidevogels te behouden, echter, er wordt gestreefd naar een verbetering. Er moet wel rekening worden gehouden met externe factoren die van invloed zijn zoals het omliggende beheer op andere bedrijven, invloed van weer en klimaat en invloed van predatie. Uiteindelijk hebben deze invloeden een onderlinge samenhang.

3 Resultaten inventarisatie Bergen

3.1 Werkwijze

Met behulp van een door de gemeente aangeleverde topografische kaart is een groot deel van de percelen in eigendom van gemeente Bergen geïnventariseerd op geschiktheid voor weidevogels. Hierbij is gelet op de gewassamenstelling van percelen en aanwezigheid van storende elementen. De percelen hebben een score gekregen variërend van 'geschikt voor weidevogels', 'gedeeltelijk (> 50%) geschikt voor weidevogels' of 'niet geschikt voor weidevogels' omdat er teveel storende factoren aanwezig zijn.

Er zijn 56 percelen beoordeeld.

Op het moment van uitvoering van de opdracht was het niet mogelijk inzicht te krijgen in percelen in eigendom van gemeenten Uitgeest, Castricum en Heiloo, om deze reden is er in deze gemeenten geen inventarisatie uitgevoerd.

3.2 Storende factoren

Onder storende factoren vallen losstaande erven midden in of aan de rand van een polder, losse schuurtjes, tuintjes, bunkers en dergelijke. Deze elementen gaan vaak vergezeld van struiken en zullen geregeld bezocht worden door mensen. Weidevogels mijden deze gebieden liever. Aaneengesloten bebouwing is niet apart meegenomen in de inventarisatie op storende elementen. Het versturende effect hiervan spreekt voor zich. Dat geldt ook voor clusters van boerderijen.

Andere landschappelijke factoren welke wel een storende werking hebben zijn struiken, losse bomen en bosjes, heuvels en zandlichamen evenals rietkragen. Ten tijde van de inventarisatie (eind november – begin december) waren nog veel rietkragen aanwezig. Het is mogelijk dat een deel daarvan (jaarlijks) alsnog later in de winter wordt gemaaid. Dan spelen ze in het voorjaar geen belemmerende rol meer voor weidevogels.

Door enkele polders loopt een hoogspanningsleiding. Met name grutto's mijden die bij het maken van baltsvluchten. Bovendien trekken de masten predatoren aan als buizerd, slechtvalk en zwarte kraai.

3.3 Resultaat

Uit de inventarisatie blijkt dat 21% van de percelen (komt overeen met 22% van de oppervlakte) geschikt is voor weidevogels. Er is voldoende openheid aanwezig en de gewassamenstelling voldoet aan de eisen. Deze percelen zijn aangemerkt als categorie A in tabel 2.

Op 29% van de percelen (40% van de oppervlakte) kunnen bepaalde ingrepen ervoor zorgen dat deze percelen ook voldoende geschikt raken voor weidevogels. Op dit moment is dat nog niet het geval. Deze percelen vallen onder categorie B.

Onder categorie C, 'niet geschikt voor weidevogels' valt 50 % van de geïnventariseerde percelen (38% van de oppervlakte). Hier is grote inspanning nodig om deze aantrekkelijk te maken voor weidevogels.

Tabel 2 toont de verdeling van de verschillende categorieën. Tabel 3 geeft weer hoeveel percelen binnen welke score vallen.

Tabel 2 Score inventarisatie percelen

Categorie	Oppervlakte in ha	Aantal percelen	Percentage o.b.v. oppervlakte
A	30,95	12	22
B	56,70	16	40
C	55,23	28	38
Totaal	142,88	56	100

Tabel 3 Scorelijst storende factoren

Score	Aantal percelen
Aanwezigheid opgaande begroeiing	29
Erf	11
Bebouwing	7
Weg of pad	22
Dijk of zandlichaam	10
Ruige vegetatie	8
Geen grasland	5
Anders	18

4 Potentiële weidevogelgebieden BUCH

4.1 Werkwijze

In 2016 is het volledige werkgebied van WLD geïnventariseerd op aanwezigheid van gruttoterritoria. De grutto is een gidssoort voor alle weidevogels, als de grutto aanwezig is, zijn de omstandigheden ook goed voor andere vogelsoorten als Kievit en veldleeuwerik.

De resultaten van de telling uit 2016 zijn verwerkt in stippenkaarten. Op deze kaarten wordt weergegeven waar een gruttoterritorium is gesignaleerd.

De resultaten van de telling zijn aangevuld met BTS tellingen of nestvondsten van medewerkers en vrijwilligers van WLD. Daarnaast zijn cijfers verkregen van de stichting Hooge Weide. Op basis van deze gegevens is een inschatting gemaakt van de dichtheid aan broedparen.

Binnen de grenzen van de BUCH zijn 22 gebieden gelegen welke in aanmerking komen voor agrarisch natuurbeheer. Deze gebieden zijn in het kader van de opdracht door een veldcoördinator van WLD beoordeeld op externe factoren die van belang zijn voor weidevogels. Daarbij zijn op gebiedsnivo voor weidevogels belangrijke storende factoren geïnventariseerd en op kaarten ingetekend. Andere belangrijke factoren voor weidevogels als het agrarisch gebruik en de slootwaterstand zijn daarbij niet betrokken, omdat die op perceelsnivo bekeken moeten worden. Storende factoren zijn op ruimere schaal van invloed. In het algemeen zullen binnen een straal van 150 – 200 m geen weidevogels broeden.

Daarnaast speelt de ligging in of nabij gebieden waar weidevogels al broeden een doorslaggevende rol. Daarom zijn op de kaarten ook de belangrijkste broedgebieden van grutto en tureluur, voor zover bekend, aangegeven en is de dichtheid aan grutto- en tureluurparen bepaald.

Op basis van een combinatie van de vogelgegevens en storende factoren is aangegeven of een gebied in potentie geschikt is als weidevogelgebied. Ook wordt weergegeven of percelen in eigendom van de BUCH qua ligging interessant zijn voor weidevogels en dus voor agrarisch natuurbeheer.

De veldcoördinator heeft bij zijn beoordeling gebruik gemaakt van de scorelijst welke ook is gebruikt bij de inventarisatie van percelen in Bergen.

4.2 Resultaat

Uit de inventarisatie blijkt dat 19 van de 22 gebieden binnen de BUCH potentiële weidevogelgebieden zijn. Het biotoop voldoet aan de eisen die de grutto stelt; kruidenrijke gewassamenstelling, vochtige bodem en afwezigheid van opgaande begroeiing of kan door (in de meeste gevallen) kleine ingrepen geschikt worden gemaakt.

De andere drie gebieden zijn niet geschikt voor weidevogels. Er zijn hier teveel storende factoren aanwezig. Zie bijlage 2 voor de geïnventariseerde gebieden en een korte gebiedsbeschrijving.

Gesubsidieerd weidevogelbeheer is in Nederland alleen mogelijk binnen geselecteerde gebieden. De provincies bepalen welke polders in aanmerking komen voor agrarisch natuurbeheer, de zogenaamde leefgebieden. Grondeigenaren kunnen voor deze percelen een beheervergoeding voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) ontvangen. Deze vergoeding kan via WLD worden aangevraagd. Door beheerovereenkomsten af te sluiten voor ANLb wordt bescherming van de weidevogels gegarandeerd. Echter, deelname aan ANLb gebeurt op vrijwillige basis.

5 Pachtvoorwaarden

Om percelen die verpacht worden optimaal voor weidevogels te laten functioneren is het mogelijk pachtvoorwaarden op te nemen in het pachtcontract. De volgende maatregelen hebben een bewezen positief effect op de weidevogelpopulatie:

1. Bemestingsbeperking;
2. Rustperiode vanaf 1 april;
3. Plasdras en greppel plasdras.

5.1 Bemestingsbeperking

Percelen en randen die geschikt moeten blijven voor weidevogels vragen kruidenrijke vegetaties. Deze groeien op matig mineraalrijke bodems. Daarvoor moet doorgaans worden verschraald. Op klei gaat de verschraling het langzaamst. Op veengronden gaat deze sneller. Meestal daalt de pH op den duur onder de 4,5. Lagere pH-waarden beïnvloeden de bodemfauna negatief. Het opbrengen van ruige mest en eventueel bekalken kan de pH op orde brengen.

Goed bemesten is een kunst, want ook de waterstand, mineralisatie van organische stof (speelt op veengrond), de natuurlijke rijkdom van de bodem, het calcium- en ijzergehalte (binden fosfaat) en het beheer (weiden, maaien) spelen een belangrijke rol. De gehalten aan ijzer, kobalt, magnesium en koper dienen op peil te blijven. Het zijn sporenelementen die het vee nodig heeft, om deze redenen dienen ze in het te oogsten en conserveren gewas in balans aanwezig te zijn.

Door een uitgekende mestgift wordt voorkomen dat er verruiging optreedt met pitrus, rietzwenkgras, akkerdistel, grote zuringsoorten en rietgras. De beste vorm van bemesting is (strorijke) ruige mest, maar wanneer dit niet aanwezig is, kan een kleine drijfmestgift een goed alternatief zijn. De mest moet in het vroege voorjaar op het land worden gebracht. Doseren in de tijd en – indien mogelijk – per perceel geeft een aantrekkelijk mozaïek. Op deze manier wordt het legeren van het gewas tegengegaan zodat de eraan gekoppelde maaitrappen goed te oogsten producten opleveren. Hierdoor ontstaat een mooi mozaïek voor de weidevogels en het juiste product voor het vee.

Op percelen met verlate maaidatum moet de bemesting aangepast worden aan de maaidatum. Dat kan door te werken met mest- en maaitrappen. Vroeg drijfmest en kunstmest gebruiken op percelen met een verlate maaidatum is onverstandig en zou door middel van een pachtvoorwaarde uitgesloten kunnen worden.

5.2 Rustperiode vanaf 1 april

Door een rustperiode vanaf 1 april te hanteren worden opgroeimogelijkheden gecreëerd voor weidevogelkuikens. Daarnaast minimaliseert het de kans op verstoring van nesten. De einddatum van de rustperiode is afhankelijk van de aanwezigheid van weidevogelpullen, maar kan in de regel worden gezet op 15 juni. Vanaf de ingangsdatum van de rustperiode tot de einddatum mogen geen activiteiten plaats vinden in het perceel.

Voor de rustperiode mag alleen ruige mest worden aangebracht. De voedingsstoffen uit ruige mest zijn minder snel beschikbaar waardoor grasgroei trager op gang komt. Een minder dik gewas is beter doorgaanbaar voor weidevogelpullen en blijft dus langer geschikt.

5.3 Plasdras en greppel plasdras

Plasdras ontstaat door lage delen van percelen van april tot uiterlijk juni onder water te zetten (0-20 cm) of greppels te vullen met water. De aanbevolen oppervlakte is minimaal een 0,5 ha per 100 ha weidevogelgebied. Dit trekt grote aantallen steltlopers en eenden aan welke er voedsel zoeken, baltsen, slapen en ruïen en er dichtbij broeden en de kuikens op laten groeien.

In het voorjaar fungeren de plasdrassen als verzamelplekken van waaruit de weidevogels hun territoria betrekken. De vogels kunnen er veilig rusten en foerageren. Tijdens het broedseizoen zijn de randen van plasdras en greppel plasdras belangrijk opgroei gebied voor o.a. kievit- en tureluurkuikens. Na afloop van het broedseizoen foerageren jonge en volwassen steltlopers in de plasdras (o.a. op muggenlarven) om zich voor te bereiden op de trek.

Een effectieve plasdras bestaat uit een (gegraven) laagte die tenminste een halve hectare groot is. De taluds zijn erg belangrijk. Die moeten heel langzaam oplopen om droogvallende, slikrijke oevers op te leveren die van levensbelang zijn voor opgroeiende kuikens. De taluds moeten jaarlijks goed onderhouden worden ter voorkoming van dichtgroei met hoge moeraskruiden en houtige gewassen.

In de directe omgeving van de (greppel) plasdras ligt altijd kuikenland (15 juni) en/of liggen percelen met extensieve beweiding, dit om een ecologische val te voorkomen. Een plasdras ligt ook ver van verstoringsbronnen als wegen en paden en opgaande begroeiing (bomen).

5.4 Beheerregie

Maatregelen kunnen op papier ideaal zijn voor weidevogels, soms pakt het in de praktijk toch anders uit. In de meest ideale situatie wordt er een ecologische eenheid gerealiseerd voor de weidevogels binnen een polder. In deze eenheid worden alle, voor weidevogels, geschikte maatregelen genomen. Tijdens het seizoen worden de effecten van het beheer beoordeeld en kan direct worden geschakeld als dat nodig is; er kan extra water worden opgezet, het maaien kan worden uitgesteld, naast weidevogelrijke percelen kan besloten worden te gaan weiden, enzovoorts. Het beheer wordt afgestemd op de behoefte. Om dit te kunnen realiseren is het noodzakelijk te werken met een beheerregisseur. Deze begeleidt de boer(en) bij de uitvoering van het weidevogelbeheer, de activiteiten van de weidevogels worden zeer intensief gevolgd en het beheer wordt aangepast aan de behoefte.

6 Conclusie en aanbevelingen

Water, Land & Dijken heeft voor de opdracht een inventarisatie uitgevoerd op een deel van de percelen gelegen in Bergen. Hieruit blijkt dat 50% hiervan op dit moment niet geschikt is voor weidevogels. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door aanwezigheid van opgaande begroeiing of door een pad of weg welke door of direct langs een perceel loopt. Het weidevogelbiotoop op deze percelen kan verbeterd worden door de bosjes en/of bomen te verwijderen. Voor de uitvoering van deze inrichtingsmaatregel is 75% subsidie beschikbaar vanuit provincie Noord Holland.

Binnen de grenzen van de BUCH is 5.217 ha potentieel weidevogelgebied aanwezig (totaal 5.624 ha). Dit betreft alle gronden; eigendom van agrariërs, gemeente, provincie, terreinbeherende organisaties en particulieren. De BUCH heeft zeggenschap over zijn eigendommen, wanneer beheervoorwaarden ten gunste van weidevogels opgenomen worden in het pachtcontract, komt dit de weidevogels ten goede. Door te inventariseren welke van de potentiële percelen eigendom zijn van de BUCH, kunnen gerichte maatregelen genomen worden op deze gronden. In Bergen is deze inventarisatie reeds uitgevoerd, het is zinvol om dit ook voor de andere eigendommen te doen.

De belangrijkste voorwaarden voor het broedsucces van weidevogels zijn voldoende voedsel voor zowel ouders als jongen en rust en veiligheid tijdens de broedperiode. Hiervoor zijn kruidenrijk grasland en (greppel) plasdras het meest geschikt.

Kruidenrijke vegetatie wordt bereikt door een beperkte mestgift en een natte bodem. Wanneer deze gecombineerd worden met een rustperiode tijdens het broedseizoen van de grutto, dan is een prima biotoop voor weidevogels aanwezig.

In de meest ideale situatie wordt het beheer tijdens het seizoen afgestemd op de behoefte van de weidevogels. In droge periodes kan ad-hoc meer water worden opgezet waardoor bodemleven hoger in de grond komt en voedsel beter beschikbaar is voor de vogels. Als blijkt dat veel pullen rondlopen in een perceel met een dicht gewas, dan kunnen percelen in de nabije omgeving worden beweid zodat dekking en voedsel beschikbaar is en wanneer een weidevogelrijk perceel gemaaid zou worden kan dit worden uitgesteld.

Een beheerregisseur dient hier sturing aan te geven. Indien gewenst kan WLD hiervoor een aanbod doen.